

ՀԱՆԴԻՍ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ՎԻՊԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԾՆՈՂԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ ԱՆՆԱՅԻ

(Հա. 10, 92, 168, 385, — 10, 93, 176, 284, 376, — 10, 94):

ԳԼՈՒԽ ԺԶ.

Դարձ 'ի վեհնա. — փոքրիկ աղջիկ, —
Ճանաչողություն:

Մարտիկուհին և իւր ուղղին քանի մի տաւր
համար իշկան մի գնացին բնակեցան՝ ուր որ բը-
ժիշկ Նայմէյէր իրենց համար չորս աննեակով
փոքրիկ տեւան մի բռնել էր, միշտ որ փաթկէր.
չէլ արուարձանին մէջ՝ Բրազէր ասացեալ ա.
նուանի ծառատանն սակաւ մի հեռի՝ որ վէն.
նայի մօտ է և Դանաբի հարաւային եղիքն ան-
կանի, իրենց համար հանգիստ բնակարան մի
գտին: Բրազէր ծառատանն գերմանական մը-
դուն մի երկայն և կէս մղոն լայն անտառ մի է՝
հսկայան և կասկեմներով, փառազարդ տիւրա-
ներով և ասպնի կաղնիներով լեցուն՝ որոց վը-
րայէն շատ գարեք անցած սահած են: այս ծա-
ռոց սազարթներն այնչափ խիտ են՝ որ արեգա-
կան ճառագայթներն չեն թափանցէր. անդ
սեղ ալ քառակուսի կամ բոլորան և անուններ
կան տաւոց ծառի՝ կանաչ գալարի գորգով պա-
տած՝ ուր եղբերաներն կը ցատքաւեն ու կը
խայտան, և երբ չընդադնան յոյժ կը շտա-
նած՝ այն տանն կը ձգեն ու կը փայլին: Բրազէր
հանող ճամբաներուն մին փաթկելէլ արուար-
ձանին մէջէն կ'անցնի, և արուարձանին աներն
աւարտած տեղն ուղարան և ընդարձակ հրապար-
անի մի կողմէ, ուսկից չորս ուղիներ կը բաժ-
նուի՝ որ ամենն ալ Դանաբի գետն կը հանեն:
հոն յոյժ գեղեցիկ տեսարան մի կը բացուի գե-
տին և նորա ճիւղերէն ձեռացած կղզիներուն
վրայ, որովհետեւ այն կղզեաց մէջ քեղեցիկ պար-
տեղներ կան: Այս չորս ուղիներէս մին Արա-
րայ կամ Մշապոյն ուղի կ'անուանի, որովհետեւ
միւսերուն չափ հոն անցնի յաճախող լիայ, և
ստուերին թանձրութիւնն յիշաւի մարդուս
վրայ մտնողութիւն կը բերէ: Աննա ամեն ա.
ուստ գեռ մայրը չարթնցած՝ իւր հեռատա-

րիմ գերմանացի աղանդին հետ՝ հոն կ'երթար
չընդադնելու: Սր մի երբ խորին մտածութեանց
մէջ ընկզմած ծանրաբայ տուն կը դառնոր՝ իւր
առջէն կին մի անցաւ սեւեր հագած և երեսին
մինչև կէսն թող մի ձգած՝ գրեթէ չորս տարուան
պզտի աղջկան մի ձեռքէն բռնած: Կնոջ ձեռքին
նի հարութեանն ու աղուն տեղոյն երեսին կ'ե-
րկէր թէ երկուքն ալ հիւսից կին: — Աննա
միայն գրաւ որ անշուշտ այն կինն մեծ թշուա-
ռութիւններ քաշած է. և թերևս ետ կը գաւ.
նար՝ նորա հետ ծանոթութիւն տանելու և հար-
ցնելու, բայց վախցաւ որ շատ ուշանալով մօրն
սիրտ՝ անհանգիստ չառնէ՝ որ հիմա թերևս ար-
թընցած էր: գարձեալ կը կատարէր որ օտա-
րոց հետ տեսնուելուն վրայ մայրն չափաւի-
ռատաբար միայն գրաւ որ վաղուան ուղատէ և տուն
գտնուելուն պէս մօրն պատմեց, նա ալ Աննայի
պէս մտածելով թէ թերևս այն կինն մեծ աղտո-
մութիւն մի ունի, գէ՞մ չգրաւ որ երկրորդ օրն
եթէ հանգիստի զինքն մխիթարէ. երբ մարդս
ինքն թշուառ է՝ թշուառաց վրայ ալ շուտ գութ
կը դրայ:

Երկրորդ օրն առաւօտուն Աննա գարձեալ իր
գերմանացի աղանդին հետ ել ալ այն Սպաւո-
րոց ուղին գնաց, և գեռ ճամբուն ծայրն հա-
սած չէր՝ տեսաւ որ այն առջի օրն տեսած փոք-
րիկ աղջկին ճամբուն եղբրն եղած թուփերուն
մէջէն գուրս ելաւ. բայց այս անգամ միւսակ էր,
կամ գունե մայրն չափաւուկաւ: Աննա ալ
չորս քիչ գարձեալով տեսաւ որ հեռուն տարեց
կին մի կեցել աղայն կը դիտէր: Փոքրիկ ուղայն
վախնալով Աննայի մօտեցաւ, և առանց աղաը-

1 Բրազէր մեծ ուղին օտարականաց ու քաղաքացի
չընդադնելու տեղն է՝ ուր ամեն աղէկ մարդ պահաւ չէ:
Գործի Բ կայսրն այս տեղը ժողովրդեան շնորհից Դա-
նաբի ճիւղերէն մին որ անտառին ու արուարձանին մէջ
տեղէն կ'անցնէր լեցնել տալով: Եւ ըստ ճամբուն եր-
կայնքն չեղաւ: Բրազէր աղբիւրներ չէնելով 1787ին: Լեռ-
նայն տառ արուարձանին ծայրն ալ ընդարեակ պարտեղ
մի կայ, որ երկու ծառատանն ուղիներով Բրազէր հետ
կը կնի:

հերին վեր վերցնելու՝ աջ ձեռքն բռնած ծալած թուղթ մի առաւա նմա։ Աննա կանգ առաւ, և թուղթն բաց լինելուն համար՝ առաւ, և թէ կնքած լինէր լպտիտ առնուէր։ « Անուշդ ինչ է, զաւակս », ասաց աղուհ։

— Ինչ Եմիլին կը կոչեն, ասաց մանուկն մա- չքուր փրտնկերէն արտասանութեամբ։ — Աննա նախ գերեմաներէն հարցուցած լինելով՝ աղային չէր հասկցած ու պատասխան չէր առած։ Ե. Բիլին անուշն լսածին պէս՝ Աննայի վրայ գող մի եկաւ. « Եմիլին, գոչեց սրտաշարժ մայնով մի, հապա թո մայրդ ուր է »։

— Հիւանդ է։
— Ահ խեղճ մայր, խեղճ զաւակ, ասաց Ան- նա, և գրեթէ աներեւոյթ ձեռք մի զննէր քաշե- լով՝ դեպ 'ի փոքրիկ Եմիլին ծնեցաւ, և սրբ. սանց նորա ճակատն համբուրէր։ Մանուկն կարմրելով իւր չըթռնէր Աննայի ձեռքին քսեց ու թելթել մի համբուրէր։

Օրիորդ Աննա-Անժ յառաջագոյն հոգաւով քոյիք քանի մի ստանալ և շարքարկին առած էր. և որովհետեւ չէր գիտեր նորա մօրն ո՞վ լինելը, և մտածելով որ թէրեւս ստակ տալն սրտին ծանր դալ, և չգիտելով ալ թէ արդեօք կարոտութենէ՞ն թէ ուրիշ բանէ առաջ եկած էր նոցա թշուառ- ութիւնը, վախճաւ որ ստակ տալով անխնայ- մութիւն գործած չլինի. ուստի աղուհ գրգան- ներն շարքարով լեցուց զաւելով. « Սիրուն զա-ւակս վաղիկ չմոռնաս գալու ու մօրդ ինչպէս լինելը ինձ իմացնելու։ — Աննա թէպէտ ան- համբեր կուղէր իմանալ թէ ինչ է արդեօք այն թղթին մէջ գրուածն, սակայն միտքն դրաւ որ մօրն առիւ կարգայ գայն։ Սրբ տուն գարձաւ ու եղածն մօրն պատմեց, նա ուշադրութեամբ մը- առաւ անհետի՝ ասաց աղէկ որ ստակ չէր առած այն աղուն ձեռքէ՝ զոր չէր ծանօթ, և մանա-ւանդ երբ տեսաւ թէ թուղթն առնելէն յետոյ դեռ չէր կորցրցած՝ ալ աւելի ուրախացաւ, և շնորհակալ լինէր Աստուծոյ որ իրեն այնպիսի գիծասիրտ, զգուշաւոր և հշու զաւակ մի շնոր-հել էր։ Իսկ թղթին մէջ այսպէս գրուած էր.

Օրիորդ.

« Ես որչափ որ յանցաւոր եմ, նոյնչափ ալ դժբաղդ եմ. ոչ սիրով արժանի եմ և ոչ գիշու-թեան, և սակայն կը համարձակիմ քեզ գիմե-լով՝ որ բոլորովին անխնայութիւն ես և առաքի-նութիւն։ Սերկայն ասան ինչ առնելիս չէի պի-տեր, բայց քեզ տեսնելով՝ հրեշտակային երե-սացդ վրայ տեսնուած բարութիւնն զիս յոր-գորեց. անուշա գեռ չիմ կարող չիմ յայտնել, այս միայն կարող էմ ասել որ մեք բաղդա մեր ձեռքն է. այս թուղթն ձեզ առնողն իմ զաւակս է. եթէ բաղդաւոր լինիմ մեր գութն իմ վրաս շարժելու՝ վաղ առաւօտ Սգաւորաց ուղին գա-լու հաճէիք. իմ աղբիկս հոն պիտի սպասէ մեր պատասխանն առնուլ համար և այս պատաս-խանն իմ իմնակս պիտի որոշէ »։

Այս թուղթն քանի մի անգամ կարգաւով ու մեկնելով՝ հազար և մի կարծիքներու կ'երթա-լին՝ բայց մին անգամ հաւանական չէր երևեր իրենց. բայց ինչ առնելու էր. կ'երևէր թէ այս

կինս ծածուկ բանիւր ունէր նմա յայտնելու, սակայն հրապարակական տեղ մի այս բանիւր յամար կրնար լինել. ուրիշ կողմանէ Աննա կարող էր այնպիսի անծանօթ կնոջ մի հաւատալ՝ որ թէրեւս իրեն բարեսրտութիւնն խաբէր կ'ա-լէր։

Աննա իւր մտաց մէջ թղթին խոսքերն և վրան եղած խորհրդածութիւններն կը յեղչեղէր, և անհամբեր Սգաւորաց ուղին երթալով մի մտա-ծէր։ Վերջապէս երբ հոն գնաց՝ տեսաւ որ փոք-րիկ աղբիկն ճամբուն ծայրն իրեն կը սպասէր և այս անգամ երեկուցնէ աւելի կոկիկ հագուե-ցուցել էին զինքն. մաքուր լաթերով, մաքրն ալ կէս մի նոր սև ժապատիւնով հիւստած կա-պուած էր. և միտքն դրաւ որ աղուհ պահածնէն զգեստներն լինելու էին, ուստի գգրկն առնը-լով ու վեր վերցնելով համբուրեց գայն ասելով. « Ինչս վաղէ փոքրիկ Եմիլիս. զմե մօրք ասա՛ որ ես հոս իրեն կը սպասեմ »։ Եմիլին սակաւ մի յատալ երթալով՝ ետ դարձաւ և Աննայի ձեռքն բռնելով կը համբուրէր, և ասաց « Լիմա մայ-րիկս կու գայ »։ — Աննա ետին գառնալով տե-սաւ որ այն երեկուան տեսած տարեց կինն փո-ղոյն մտաւ. և հասկցաւ որ այն կինն՝ իւր Եմի-լին ցուցած տէրն անանիւթ մօրն հարցուց թէ « Այն գնացող կինն է քոյ մայրդ »։

— Ահ, ոչ, մայրս առնն է։
— Հապա ինչու տունն մնաց։
— Ձեմ գիտեր, ինձ բուն մի շատաց։
— Հապա քեզ հոս զրկելու ատեն՝ քեզ ինչ ասաց։

— Նա ինձ ասաց որ ես զքեզ շատ պէտք է որ սիրեմ, և իրազննէ կը սիրեմ, ասաց աղայն նորին Աննայի ձեռքն պաշտելով։

— Եւ ինչ բանի համար զիս պէտք է սիրես։
— Ձեմ գիտեր. մայրիկս ինձ ասաց որ ինքն ալ զքեզ շատ պիտի սիրէ, բայց դու զմա չես կարող սիրել։

Այս խօսքերէս Աննայի միտքն լոյս մի ծագեց և ասաց. « Եւ ինչու պիտի չգիտեմ զի՛քն սիրել։ »
— « Այնոր համար որ նա քիչ շարունակն չործէ է. ու մայրիկս այս ասացած ժամանակ կու լոյս ու ետ ալ հեան կու լամ »։ ասելով ար-ցունքն սկսաւ աղբին թափելով։

— « Ինչքա՞նչ աղայ, ասաց Աննա սիրուն գորո-ված, ու նորէն սկսաւ պագնել զաղայն։ »

Քանի որ վայրկեանէն մայրն երեցաց. առջի օրուան պէս սուգի զգեստ հագել էր, և սև չգարշէ քսով երեսն կէս մի ծածկած էր, և քալուածքին մէջ տարտամութիւն մի կ'երևէր. կարծես թէ առաջ գալու կը վախէր և սակայն շուտով համարին ալ կ'ուղէր։ Աննա ալ Եմիլին ձեռքէն բռնած քանի մի քայլ առաջ գնաց. « Ո՛վ Աստուած իմ, շնորհակալ եմ քեզ, ասաց մայրն. դու քոյ սկսած դարձ արարեալ, և թէ այնուհետեւ մեանիմ ալ հոգս չէ։ »

— Ինչ ասե՛ր, Տիկին, վրայ քերաւ Աննա վաղվաղակի. և թէ Աստուած քոյ ասացածդ կատարէ, այս խեղճ աղայն ինչ լինի։

— Քեզ կը թողու՞մ զմա և գոհ կը մեռնիմ։

— Ահ, Տիկին, շուտ արա՛ տարակոյտս փա-րատե. քոյ մայրդ, քոյ կերպդ, Եմիլին գծա-

գորութիւնն և յոյն խիճ իւր տնունն իմ քոյրս
միտքս կը բերեն՝ զոր կը սիրէի:

— Կը սիրէիր:

— Եւ միշտ հիմա ալ կը սիրեմ, ա՛յ ինչպէս
կ'ուզէի իմ գրկացոյ մէջ զնա ընդգտնել:

— Ա՛յ բարեհաճ, ա՛յ զի հիշածն Աննա, ահա
քոյ տալէն, քոյ ստիցգ առջնէն է այն անարժան
քոյրդ՝ ասելով Ամիլին անկեւ մարեցաւ:

Աննա 'ի միայ կողմանէ 'կողքար, միւս կողմանէ
ալ զնա արթնցնելու կը ջանար. պզտիկ Ամիլին
մայրիկ, մայրիկ ասելով կու լար. գերմանացի
աղախինն ալ ապրիւն վաղելով Թաշկենական կը
Թըրքեր ու օգնութիւն կը պահար: Բայց Ամիլին
կանգնէ արտաձայնի կանչիչներէն ու Աննայի
խառնաբոյն արժեքներով ինքզինք գտնուէ եկաւ:
Աննա վեր վերցուց զնա և իւր սրտիկ վրայ անշ-
մեղում, օ Գուրբի՛ ինչու փութով զքեզ չարայտ
նեցիր: Ե, ասաց:

« Ա՛յ բարի Աննա, պատասխանեց Ամիլին, այն-
չափ յանցաւոր էի ք. ք. և իմ խեղճ մօրս առջև,
որ շատ սիրեի ի վեր զքեզ տեսնելով՝ չէի հ-
մարձանել հեղա խօսելու, և ոչ ալ առջիկ հե-
նելու. սակայն դիտելով որ գու քոյ աշխատու-
թեամբդ մայրերինս կը հոգատ՝ միտքս գրի որ
այսպիսի գորովագութ զաւակ մի՛ յարգաբեղի
պարի իմ չեք կարող լինել և թէպէտ յանդանդ
շատ էր՝ ձեզմէ ներումն գտնելու վստահացայ:
Նրեկուան օրն մեծ ուրախութեամբ իմացայ՝ որ
իմ զաւակս սիրով ընդունեն ևս. այս օրս ալ
իմացայ որ զնա սիրել զգուշ ու համբուրել
ևս, և ասոր սիրա ասի քոյ առջիկ ենելու: »

— Ալ այսպիսի խօսքեր կը երեք, պատաս-
խանեց Աննա. աստ միայն որ գու իմ քոյրս ինչ
գաղափար ունի՛ր ինչպէս որ միշտ կը փափա-
քէի: Ա՛յ, մայրս ալ հիմա ինչպէս պիտի ուրա-
խանայ, զվան զի մի արարեալսիր որ զքեզ միշտ
սիրած է և ալ կը սիրէ:

— Ա՛յ, ոչ. այդ ասացածդ անկարելի է, ես
շատ բանի մէջ իրեն սիրուն կարեցի:

— Վաւրիկ, դիտես որ մօր սիրան իր զաւա-
կաց համար միշտ բաց է. միայն խռնմութիւն
բանելներք, որ առաջին անգամ զքեզ տեսնե-
լուն խեղճին փորձանք մը չգայ:

— Ո՛վ քոյր իմ, այսպիսի գործած բարեացդ
ինչով հասուցանալք պիտի առնեմ:

— Ձեռ սիրելով՝ ինչպէս որ ես զքեզ կը սի-
րեմ, ու անցածն մոռնալով:

— Այ, անցածն միշտ պիտի յիշեմ՝ զքեզ ա-
ւելի սիրելու համար: »

ԳԼՈՒԽ ԺԵ.

Չիտ և քաղաքիւն:

Երկու բուրբիւն դէպ 'ի տուն սկսան երթալ.
բայց Եմիլն տկար էր և Ծուռգերն քայլելուն
ասուն կը գողային: Ե Գաւրդերուս, սիրելի քոյ-
րըս, աւեր Աննա. Աստուած այսօր չորս տարի-
ներէ 'ի վեր խնդրածս ինչ կը շնորհէ, ինքն իւր
գործն 'ի կատար պիտի հասուցանէ: Եւ առաջ
Ամիլիկէն հետ մօրս սենեակն կը մտնեմ. գու-
գահչի՛նն կը սպասեմ, և երբ յարմար ժամա-

նակն կու գայ՝ ներս կը մտնես. և ապահով եղի-
ր որ այս ժամանակս շուտ պիտի հասնի: »

Աննա երբ իւր քեռուորդէկէն ձեռքէն բըռ-
նած՝ մօր տեսնելու մասա՛ւ որ անկողնէն նոր ելել
էր, « Այս ապրիլ ո՛վ է, հարցուց մարքիզուհին:

— Այն ինչ Թաւղթն գրող տիկնիւ աղջիկն
է, որ այնչափ աղուարիկ երեցաւ ինձ՝ որ ուղեցի
քեզ ալ ցուցանել զնա:

— Իրաւ ինչ աղուար գաւակ է, ասաց մար-
քիզուհին. Ամիլիին վրայ լաւ մի նայելով. երե-
սին գեղութիւնն ևս աւելի գեղեցկութիւն մի
աւելեւ է իրեն: Իմացայ, մօրն ո՛վ լինելն և ինչ
և եղեր արամութեան պատճառն:

— Այո, մայր. Թ. Փարիզ քաղաքն փրտն-
կիտելք տիկին մի է, որ ժամանակաւ Թշուառու-
թիւններն ստիպել են զինքն ալ Փրանկիայէն
ելնելու. այրի և շքաւոր կին մի է:

— Շատ լաւ աղջիկ, անտարակոյտ ձեռքէք
եկած օգնութիւնդ իրեն կ'աւանդես:

— Տարակոյտ չկայ, մայր իմ, և եթէ զինքն
տեսնէ՛ս ես ևս չառնեմ գու զիս պիտի յարգա-
րես. անպէ ինչ աղուարիկ աղջիկ է, ինչ անողջ
ու փափուկ նոյաւածք ունի, ես պապնեմէն չեմ
կշտանար. ասաց Աննա և աղայի մարքիզուհւոյն
մօտ կը մկէր: — Մարքիզուհին ալ նորէն նայելով
սպան վրայ. « Արամից, ասաց, կարծես թէ... »

— Ես ալ նոյնպէս իրեն նմանցուցի, և թէ եր-
ևս ասոր համար զինքն այսչափ կը սիրեմ: Եւ
միլիկ, ասաց Աննա, պաշին մի ասուր մայրիկին: »

— Ամիլի է անունն, ասաց մարքիզուհին.
խեղճ աղայ, չես գիտեր թէ որչափ ցաւ էր պատ-
ճառէ ինչ այս անունս. քայց չէ. գու ինչ յան-
ցանք ունիս. ք. այս ասելով աղայն գրկին առաւ:
Իսկ Ամիլին իր փորքիկ պտուղի թւերովն զնա
գրկել կը ջանար. մարքիզուհին ալ զնա կը գը-
գուշէր ևս ասոր « Խեղճ զաւակ: »

— Կը ցաւեմ որ իւր անունն տուի, ասաց
Աննա, որ քոյ սիրող տխուր յիշատակներ կը
բերէ. եւ ասա՛յն եթէ քոյրս գու ալ լինէր, և
զըջելով քովք դառնար, և խեղճ ու հիւան-
դոտ զինքն տեսնէիր, որովհետեւ գիտես թէ նա
ալ հիմա մեզի պէն աքսորուած է, մի թէ հա-
րող էր ներսումն չառ՛ զոր սրտիդ մէջ կը զգաս:

— Այդ խօսքդ մի ասնեք զաւակս. Ամիլին
ինքեղանք անարժան արար իմ սիրոյս, գունդ գի-
տէի թէ իւր այրն զնա մարդուցեղ է և ու գլխէ
հանել է:

— Մայր իմ, ապրօր վրայ տարակոյտ չկայ՝
ես միշտ քեզ ասեի, և չեմ կարծիր որ սխալմի՛ն
Այս աղուս մայրն ալ հիմա նոյն բանն ինչ ա-
սեր. որովհետեւ Փարիզ կ'աւած ժամանակն զինքն
կը ձանաչէ եղել, և յետոյ Գերմանիայի մէջ ալ
զինքն տեսել է:

— Շատմից է որ տեսել է:

— Ձէ, մայր, այլ հազիւ քանի մի ամիս յա-
ռաւ, և զիս տեսնել ուղեղուն զլիւսար պատ-
ճառն ալ կը քրոջ վրայ տեղեկութիւն ապաւ-
համար է եղել. որովհետեւ քոյրս նմա ապապիւ-
ն է. և առէ թէ ինքն Ամիլին գիւրդ ցորեկ ար-
ցունք կը թափէ կուլայ կը հառաչէ եղել իր
գործածներուն վրայ. և ասկայն խեղճն աւելի
ցաւալի է, ասէ այն օտարականն, քան թէ յան-
ցաւոր:

— Ի՞նչ միշտ զինքն արգարացնէ կ'ուզէիր, և թերեւս հիմապատմութեան լեզուով ալ նոյն միտքով է: այս բանն քոյ բարեհաճութիւնդ կը ցուցանէ: քոյդ նորէն կ'առնէ, այլ իր վրայ լսելի անդամ չեմ ուզեր: ամեն անգամ որ իր խօսքն կը բացուէ՝ սրտին վերքերն ալ նորէն կը խնայան:

— Ա՛յ, մայր իմ, զիջնուլ թեան վրայ գլխաւուրէ, զղջողոցին ալ ներքսմն տալու է:

— Հապա: ներել ալ ուզեմ՝ ձեռքս ինչ կուզ վայ: ինչ կը վայելէ որ ապերախտ աղջկան մի ետանէ երթամ բոլոր Գերմանիայի մէջ զինքն քնառնեմ:

— Ո՛վ գիտէ որ ինքն ալ ջեղք քնառնուողն էս չէ: մանաւանդ որ այն օտարականն ինն որ զինքն կը քանաչէ՝ կ'իտի թէ քորջ եղած տեղն ալ գիտէ, և կը կրակած թէ ձորոտ հեռ թող-թաղանթին ալ ունի, և մեր բնական թիւնն ալ նմա իմացուցած է: և տարակիս չլինի որ օր մի նորա Վիննա գաւի ալ պիտի լսեմք: Վասն զի երբ այս աղուս վրայ որ այդպիսի քորջն կը նմանի այն օտարականին հարցաւորի սխաւ չգիտեմ ինչմալ ու երկգլխի պատասխաններ տալ: և քեզ իմ միտքս յայնապէս առեմ մայրիկ, ինչ այնպէս երեցաւ որ այս սղայոս... քորջն աղջկին է:

— Մարքիզուհին այս լսելուն պէս՝ աղայն մեկդի հրելով և ինչ, այն անորէն Ծորթսինի, գոչեց, աղայն ալ սարսափած սկսաւ լալ:

« Սիրելի մայր իմ, ասաց Աննա, հօրն անբաւարարութեան զուգին ինչ: անոր յանձններն հա մայր այս խեղճ աղայն կ'ուզես պատժել: նայէ խեղճն ինչպէս արցունք կը թափու ու փոքրիկ ձեռու ըններն տարածած կ'աղաչէ: խեղճ անմեղին վրայ: իրաւքն է քոյ թողք քորջն զաւակն էր գիրկդ առածդ: քոյ արիւնդ է, մի մերժուր գնա »:

Մարքիզուհին աստուի այլալիւր « իոյդ ինչն գիտես որ այս Եմիլին զաւակն է օ, ասաց:

— Այն կինն որ զինքն Վիննա բերելու յանձն առաւ եղել է ինչ ամեն բան իմացուց, այնպէս որ ամենինն տարակոյտ չուներ մայր բանին վրայ: Հիմա այս խեղճ աղուն յանձններն ինչ է որ հօրն համար չարչարուէ: այն որ ինքն ալ իւր յանձններն պատժեմ առնէ: Ա՛յ մայր իմ, մի խնստ առաւ որ սրգալիւր նորա գէմ, խեղճ աղայն քոյ սրտիդ մէջ գտնէ գտնէ մայրական սէրն: Այս խօսքերուս աստեան փոքրիկ Եմիլին ալ այնպիսի անուշիկ և ազատական աշուքներով կը նայէր մամուն վրայ, որ նա ալ ալ չգիտեցաւ և թեանն քայաւ: աղայն ալ մեկէն ցառեց նորա գիրկն ելաւ, և արցունքով լեցան քրտերուն մէջ այն պիտի խնամուէ մի պըլպըլաց որ մամն զուարթաւ ցուց:

Մինչև հիմա ամենայն ինչ Աննայի ուղածին պէս յաջողեցաւ, քոյդ բաւական չէր Ծորթսինի արջկնիւնքանքին առնելն, պէտք էր որ Եմիլին ալ մօրն աչքն մանէ՝ որ ամենին քօռուարն էր, ուստի Աննա մօրն գառնալով « Ուրեմն երթեմք քորջն բարեհաճին ասեմ որ Եմիլին քոյ քովդ կ'ուզես այնչէլ, այնպէս չէ՞ մայրիկ: չեն ուզեր »:

— Եսա լաւ, սիրելի զաւակս, որովհետեւ գու ալ այնպէս կ'ուզես »:

— Հապա քորջն համար ինչ ասեմ, ասեմ որ

գու ամենին չես ուզեր քոյ առնիչ տեսնել, թէ յոյս մի ասեմ խեղճին՝ որ եթէ կատարեալ կերպով զղջայ իւր գործածներուն վրայ՝ պիտի ներես:

— Որչափ ալ զղջայ՝ ինչ գործած չարքին կարող է ծածկել և վնասներն փոխարինել:

— Մայր իմ, միտքդ բեր միանգամ որ շատ անգամ ինչ յոյսուցիչ ես այն գեղջիկ խօսքն թէ « Արտաւոք զգնա լակնացուց կուտ աստիւնա-ն-նիս իսկ խոգն անցա-ն-նիս »:

— Այսպէս ու զիս վտառահայել որ ինքն ունի այս առաքելութիւնս: գնէ եթէ տեսնի զինքն որ անցելու կենաց վրայ զղջալով՝ ջանաւ աւելի լաւ ընթացքով որ զայն մտքնէլ տալ... քոյդ օ՝ գիտէ ուր է նա հիմա: Մի թէ ի՞նչ պաշտօն հեռու կենալովն կ'ուզէ ցուցանել այդ քոյ ասացած զղճուրդ:

— Եթէ գիտէր որ գու երես պիտի չգարձը նեւ՝ հիմա քոյ օտքդ անկած էր:

— Աննա, գու գիտես քորջդ ուր լինելն, ու զիս խաբէր կ'ուզես:

— Իրաւ է, մայր իմ, գիտեմ նորա ուր լինելն: խօսք ասուր ինչ որ ներես ու անմիջապէս կու գայ քոյ օտքդ անկանելու: Ա՛յ, կը խեղճեմ ի՞ քէն, մայրիկ, և այս սիրուն աղայն ալ ինչ հեռ քեզ կ'աղաչէ:

— Ներէ, մայրիկ, ներէ, ներէ, ներէ կը կրկնէր փոքրիկ աղայն ալ:

— Ներէ, մայր իմ, ասա թէ ոչ մեռանիմք՝ քոյնք Եմիլին, ներս վազելով ու մօր օտքն անկա-նելով:

— Տէր Աստուած, Եմիլին:

Յերաւել նոյն ինքն էր, որ ալ ինքզինքն չկարելով բռնել մօրն ոտքն անկած էր հաստէր: Մարքիզուհին առջի բերան երեսն գարձուց որ շանսէ՛ք՝ քոյդ աղուն անուշիկ մայրն սիրան շար-ժեց ու կակոցուց: Վերջապէս փոքրիկ աղուն մանկական գգուանքներէն, Աննայի աղաչանքէն, Եմիլին արցունքներէն յաղթուած յառ-թա՛հարած՝ աղջիկն գտնէն վեր առաւ և իւր կուրծքին վրայ սեղմելով ասաց, « Աստուած ինքն որչէն զմայրն ու զաւակներն »:

Այս տեսարանին մէջ գառնողներուն ամե-նուն սիրան ալ լեցուած էր, և իրարու գիրկն անկած լացով և ողբով ասլան մի թեկեցան ու հանգարանեցան, և այն մրկիւնքն օրն ուրիշ բան չլսողոց նոցա սրտն մէջ՝ քոյդ եթէ անցեալ ցառուց յիշատակն: « Գոնէ մեռնելուս և ալ քո գոցած ժամանակ երկու աղջիկներն ալ մօտս գտնուէին » ասէր Մարքիզուհին: Իսկ Եմիլին մերթ մօրն կը վազէր և մերթ քորջն, և աշուքներն ու-րախուճեալ ասէր ու երջանութեամբ կը լսուէին: մանուկն ալ կը ջնար իր ասիկներուն մէջ առ-նուլ մօրն ու մամուն ձեռու ընները: Աննա ալ չնորաբար լինէր Աստուծոյ որ իւր աղօթիցն լու-նով իւր փափաքին հասուցիւ էր զինքն: Սակայն արկինն Աննի-Անի ժամ մի առաջ կ'ուզէր լսել ինչ որ Եմիլին գործեր ու կրէլ էր փաթեղէն ինչէն առաջ ու սքոռորանաց ժամանակն: Ե-միլին ալ մօրն ու քորջ իղձն լեցնելու համար այսպէս սկսաւ իւր թշուառութեանց պատմու-թիւնն:

ՊԼՈՒՒՆԻ ԺԸ .

Երմիյի վկայքն :

« Իմ գործած չարիքս ուրիշի վրայ ձգելով պարսկէն և ինքզինքս արգարացնել չէ միաքս . ու ևս առաւել չեմ ուզեր յանցանքով ծանրաբեռնել այն մարդուն յիշատակն՝ որ ինձ սիրելի եղած է . այսպիսի հերիք և առեկն որ եմէն էր . կտոնս վրայ այնչափ վստահացած չլինէի՝ այսչափ խիղճս զարնող յանցանաց տէր չէի լինէր : Ուստի երբ իմ առեկն կը դնէր քրօջս իմ վրաս ու նեցած առաւելութիւնն , այն բարեսիրտ քրօջս որում այսօր պարսկան էմ իմ և զաւկիս երջանկութիւնն , և հօրս նորս վրայ ցուցած առաւել սէրն , և մանաւանդ իմ մեծ քեռւոյս հրամանատարին նախապատուութիւններն՝ ասկաւ սակաւ իմ սիրտս զայրացուցին , և քնութե պարտք գրածս փրոյ գրացածն տե՛ղ . նախանձն ու աստիճութիւնն սկսան իմ արտին մէջ մտնել : — Հարկաւոր չեմ սեպէր յիշեցնելու ձեզ որ Ծորէնու որոքով գլխով խռովաբարաց կողմն անցած էր՝ որչառք առջի բերան Միքայայ եղած էր պատճառ . բայց երբ այս մարդս տեսնելով որ խռովութիւնն շտա յառաջ կ'երթայ՝ ետ քաշուեցաւ . Ծորէնն անախ իտպետելով Տանթանի , Ասմէ Ծ Մուշէնի և Իտպետելի հետ միացաւ , ու ալ ամեն չարութիւն աչքն առաւ , ու անհաշտ առեկութիւն մի երգուրնցած լինելով թագաւորին և նորա կառավարութեան գեմ մինչև վերին իր երգումն ուղեց պահել : Գիտե՛ք որ ինքն ճարտասան մարդ էր՝ և շտա համազօղական լեզու մի ունէր , գունէ ինձ համար , այնչէս որ զիս ալ իր իմաստասիրական սկզբանցի համառեց , այսինքն անխրճութեան և ամեն կարգու կանոն ջնջելու վերցնելու սկզբանցի . Ժողով վերգեան իրաւունք , ազատութիւն , հաւաստութիւն , եղբայրութիւն մեծամեծ բառերն՝ այն աստիճան զիս խաբէցին՝ որ կարծեցի թէ բոլոր Փրանկիա իրարու եղբայր եղած Ժողովուրդ մի պիտի լինի . մեղք որ խաբուած լինելու շտա ուշ իմացայ :

Ազգասիրտ 10ին լինելիքն առաջուց իմեմ մտացել էի՝ բայց ինքն իմ ապագայի էր որ մարդուն բան մի չասեմ . որովհետեւ իր կեանքն ալ այս դաշտանիքն կախուած էր . ուստի ես ալ ամենայն կերպով ծածուկ պահեցի . ու ինչգլեց որ յետոյ իմացայ հրամանատարին սպաննուիլն , ու հօրս գլխուն եկած փորձանքն . և ալ ձեզի չդաւանս պատճառն ալ իր հրամանն էր : Ընդ կախաւանքի զիս միտիծարելու համար ամեն տեղ կը ասնէր , և ամեն օր նոր զուարճութիւն մի կը հնարէր . այնպէս որ իմ կամաց հակառակ ինքզինքս զուարճութեանց և համոյից տուի ասկէ պարսաւորութիւնն մէկգի ձգելով : — Զեր երթալէն՝ ի վեր առիկ քանի մի ամսոց մէջ անցուցած կեանքս աւելորդ կը սեպեմ՝ ձեզ բացատրել . հօրս և քեռւոյս բոլոր ստացուածքն ձեռքս անցնելէն զատ , նաև եկեղեցիներու ընջէցն և գաղթող իշխանաց շաւին ստացուածոցն

ալ տէր եղէ , և անխիղճ զնոսա կը վայելէի՝ առանց հարցնելու թէ ինչպէս ձեռք անցուցած էր : Ամեն բանի մէջ կուրորէն իմ երկանս կը հետեւէի . և ինչպէս որ շար քոյր և տպերախաղաւակ լինելուս պատճառ եղել էր , այնպէս ալ Աստուծոյ և իմ պարտուցս անհաւատարմի լինելուս առիթ եղեւ . ու անհաւատ , նեղատուոր , շահատէր և անձնատէր մարգկանց հետ կենալ , կցելով՝ ես ալ միտքս դրի որ աշխարհիս վրայ առաքելութիւն ասացեալ բանն չկայ , և թէ արգարութիւնն , բարոյականն ու հաւատարմութիւնն ապուշ մարգկանց համար են , և մեր և մեն գործոց կանոնն անձնական չափն լինելու է : Երբ զաւառս ծնաւ ու մկրտելու խօսքն արարի իրեն՝ նա սկսած ծնիծաղել ու կատարել՝ ասեղծութե իր զաւակն քրիստոնէայ պիտի չլինէր՝ հաւատ մարդիկն իմաստունեան երկրպագու . բայց որչափ ալ խօսեցաւ չհամոզուեցայ ու իր երգիծական մտիկ չգրի . միտն առաւ խելի՜ք ձեռնայ՝ վախճալով որ զաւակս ձեռքէս չառնու : Այն ատեն , մայր իմ , ի քէն սորված կրօնից սերգրուէն մտքիս մէջ արժեքնան , և սրայ ցաւել որ այնքան վստահութիւնն զիս ոտն առ ոտն մինչև անկործութիւն հասուցել էր . ուստի արդուն ջուրն ես տուի՝ միտքս զննելով որ առիկ առիթն ունեւորու մկրտութեան արարողութիւնն ալ իր վրայ կատարել տամ : Ինչպէս որ Գերմանիա մտնելէն ետև առաջին գործս այն եղեւ :

Ապայն խռովութիւնն կամեցի ու անիշխանութիւնն արարալիքի կարգով առաջ կ'երթար . թագաւորին ու թագուհւոյն հետ հաղորդորդ մարգիկ սպանուեցան : Ժողովուրդն տեսակ տեսակ կողմնակցութեանց բաժնուեցաւ , և ամենքն իրարու ձեռքէն իշխանութիւնն յափշտակելու կը նայէին , և ձով որ կը յաղթէր՝ միւսերն թրէ կ'անցնէին : Ես այս դուռնս եղած ներս Ծորէնուն կը լսէի . որովհետև միայն զաւակիս զբաղած՝ ամենակն տնէն դուրս չէի շնորհ և երբ ինքն եղածներն իր պատմէր՝ աչացս առնէն այնչափ արագ կ'անցնէին՝ որ շտա ուշ գրութիւն մի չէի գրէր . միայն իրեն կ'ազալէի որ իր պապահովութեան վրայ մտածէ . և այս աղաչանքս անւերցուցի՝ երբ ինքն պատմեց ինձ Տանթանի և բարեկամաց չարաշար պայանուելն . միտքս միշտ շար գուշակութիւններ կու գային , այնպէս որ իմ արարական զինքն ալ վախցուց և խաբէրս զինքն ստանձնեցուցին . ու երբ կ'մտածէր ծածուկ կ'երկարով Փարիզ ձգել դուրս ելնել՝ նոյն օրն բռնուեցաւ : — Ալ իմ սիրտ հասնումն չեմ կարող բացատրել երբ իրիկուն լինելով տուն չգործաւ . Ժամերով իրեն գալուն սպասեցի որ ինձ համար հոգեւարքի Ժամեր եղեն . ու երկրորդ օրն իմացայ գլխուն եկած փորձանքն : Խեղքերն որ իրեն հետ անանձնիմ ու շտա փոփոխուած հրամանն առի . բոլոր բոլոր մի աղագած տեսի զինքն , և այս չարագոյժ տեսութիւնս յաւելեան մտքէս պիտի չլինէ : « Սիրելի Միքիս , ասոց նա հաստատ ձայնով , սքսք իմ դուռնս ուսուէր կ'ուզէն , և վաղիւ ալ իմ բանս բուսած է . բայց գանձատեղու իրաւունք չունիմ . գերբարասանիս գեմ՝ այդպիսի ածիրներով ծանրաբեռնած , պատուոյս գեմ՝ անիրաւած , թագաւորին մատնիչ եղած , կեանքս ինձ ծանր բեռ մի

է՛րոր ուշ կամ կանոնուի եւս ինձնէն վրայնս պիտի նստէի: ահա մինչեւ ժուր հասուցին զիս վրէժխնչն, գրութեան հոգին և դարձած իմաստասիրութեան թիւին: եւս Աստուծոյն հեռացայ, Աստուած ալ յինչէն երես դարձուց, և հասնելով այն ժա- ման որ զաշխարհս պիտի թողուամ, հիմա ի՛մմա- նամ խորաբան լինիս, և յաշխարհական շքը մարտութեան ոյժն կը ճանչնամ: Ես զԱստուած բարկացանքն բռնիք տեղ չէի գներ: Բայց ար- դարապահան Աստուած զիս կը պատժէ: երանքի թէ իմ կենացս քույն քառութեան տեղ ընդու- նելով իւր գլխութեամբն զիս ազատէր իր ան- տաքելի գառատաստնէն: Ես ինքն էի հրամանա- տարին կեանքն վերցնողին սուրն շարժողը: եւս ինքն էի քոյ հորդ կենաց խնայողն, քոյց եւ էի գործակալ ամեն որ նորա վրայ լրտեսողն գնողն, որովհետեւ իմ ձեռքս որս մի էր զոր ձեռքէ չէի ուզեր փախցնել: եւս ինքն էի որ ստիպեցի զինքն ապամայ մինչեւ ի՛նչ Արասան փախել, և կ'ա- մաշէմ տակաւ:» եւ էի զինքն խռովարարաց ա- տեանն «ամբաստանողն» ուր անշուշտ պիտի բա- պաննուէր: Եթէ Աստուած զոր այսպէս երկայն ժամանակ չձանդա, իրեն ապառիչ մի զրկած չլինէր: և յետոյ այս ազատող մարդուն ալ ե- տնէն անկայ, և չեմ գիտեր թէ իր գլուխն ազա- տեց թէ չէ: Եւ քոյ հորդ ձեռքին սպասաւոր Տիւրքառան բռնէի սուրճ քոյ քեռւոյք ժառանգ- դութենէն ազատած քանի մի կտոր բանն ձեռ- քէն յափտակելու համար: և այն նստարն որ հաւատարմութեամբ իր պարագի կատարելով քեռւոյք վերջին կամքն կատարել կ'ուզէր՝ դը- լուսին կարել տուի: Ես ինքն Լուսազովեան ԺԱԻ մահուան վճիռ առնողներէն մին էի, Թիրոն- աշխներու քառմանի խանդանայ պապաւառ եղէ: Ժաքոպէսներու և Դաւնակից ժողովքին մէջ արքայաբարու ու կատարել ճառերով զամենքն զրգացի: և ահա բոլոր թափած արիւններս հիմա իմ գլուխս կը թափին, և իմն ալ նոցա հետ պիտի խառնուի: ուստի ասեմ և գործեալ ասեմ թէ Աստուծոյ գառատաստնն արգար է:

« Ե՛րբեք Աստուծոյ հետ հաշտուելի քոյց մո- լեցին կատարութեամբ սեղանայն պայտանեա- ներն հայրանցի: Վասն որոյ ես ալ զարեց ամեն օրնութիւններէն զուրկ ձնացի, և սակայն կ'ի- մանամ որ շատ կարոտ եմ նորա միթարու- լեանցն: Այս սարսափելի Աստուածն որոյ գո- լութիւնն երկայն ատեն ուրաջայ» իւր վրէժ- խնդրի ձեռքն իմ փոս կը ծանրացնէ: քոյց արախ խորանկէն իրեն կը հառաչեմ և իւր գը- թութիւնն և ողորմութիւնը կը խնդրեմ, և կը յուսամ որ՝ որչափ ալ չարագործ եմ, իմ վերջի վայրկեաններուս զիս չթողուր: Դու ալ Եմիլէ ինքի հետ աղօթել և թողութիւն ինքրէ քոյ թողուաւ ամուսնոյ գամար:»

Այս ատելով Թորթոն ծնգան վրայ եկաւ, եւ ալ նորա քոյն ծնրաբարձ եւսաղաքան աղօ- լեցի: յետոյ սակի հտիգարտած ոտք ելաւ, և յինչն միթարութիւնն ընդունելու տեղ ինքն զիս սկսաւ քաջալերել տակելով: « Եմիլէս, իմ մահս քեզ փրկաւտ իրաւ թող լինի: ներէ ինձ քեզ գործած չարաբաց համար՝ որ զքեզ երգմնազանց արարի այն երգման գէմ որով Աս- տուծոյ հետ կապուած էիր: սրտանցիքն դար-

ձիր: վասն զի ինքն միայն կայ, և ամեն բան պիտի կորնի: զաւկիս վրայ լաւ հորդ տար, մեծցուր զայն մեր անխախտը կրօնքին մէջ, և թող ամե- նեկն չիմանայ որ իւր հայրն անօրինին մէկն էր և ամեն բան կ'արշաւադարէր: Սիրելի Եմիլէս, ալ դուրս ել գնա, եւ ինքզինքս ժողովելու համար լինակ կ'ուզեմ լինել: իմ կեանքս տառնց պտու- պանելու պիտի լծողուամ այն զիս հալածող հո- շին դէմ: Թէպէտ և դիտեմ որ ամեն բան պա- րտող է երթում քարով, սիրելի, երթաւ քարով ասեմ այս վերջին անգամ: քոյ ներկայութիւնդ զիս կը սկսարացնէ, և ես ուժի կարօտ եմ:» Այս տակելով զիս գրկեց պապաւ և յանձնց որ իրեն համար աղօթեմ, և երբուրեցեց զիս որ գէր- դաստախիս անուամբն իրեն ներեմ: և ես որ այն չափ ինձ համար թողութեան կարօտ էի՝ յան- քըգնեցայ ներումն առ իրեն այլ ամենուն հոգ- մանէ որոց այնչափ անիրաւութիւն գործած էի: — Ալ միւսանգամ զինքն չտեսի: և երկուս անգամ որ բարբարոս Թուրքիէն խնդրեցի՝ գտած երգիծանգ զիս մերժեց, և սպառնացաւ որ զիս ալ երկանս քոյն կը զրկէ: Եթէ զաւակս չլի- նէր՝ այն հրէշին ապառնայինքն բանի տեղ ոչ զինքի, քոյց զաւակս զիս կենացս հետ կը կապէր:

Թորթոնի թնշամբն իւր շարաշար սպան- մամբ գոհ չգնէր, այլ իւր ունեցածն ալ գրա-ւ-ւեցին, և զիս ալ աւտորի գառատարտեցին, ո-րով Փրանկիոյ հոգէն գուրս վտարեցայ, և տ-նարգ ճորագործի մի պէն գիտուորներն զիս Մե-ցնէ անգիր բռնեցին: Միւնէն այն տանն իմ բա-ւածներս բարդակաճ ցուար էին, իսկ աստի յե-տոյ նիւթական տառապանքս ալ աւելցան, կա-րօտութիւն և խեղճութիւն: Վասն զի երբ զիս բռնեցին՝ աստղ ժամանակ սպառն հետ քան մի առնուեմ և ոչ անգամ զաւկիս լսեցին, տա-նէս չիտաի Գնեթեթորի բանուն տաքին նեւե-ցին, և վճիռս կարուցելն ետն՝ զիտուրաց ձեռ-քէն յանձնեցին, վճռայն մէջ այս ալ աւելցնե-լով՝ որ թէժ հնարք մի գտնելով՝ Փրանկիա գառ-նամ անմիջապէս զուրիս պիտի կտորէի: որով բողորովին յայտ կտրեցի: Իտրեբաղաբար զիս բռնած ժամանակ՝ վրաս գրեթէ չորս հարիւր Փրանք տակ ստակ կար՝ զոր գուրպակներու մէջ պահելով՝ բանտապարտ անդադութեանն ա-զատեցի, երկու հոտ ալ ազամանդէ մտանի ու-նէի՝ զորս բերնիս մէջ պահեցի: և յետոյ ծա-խելով՝ այս փոքրիկ գոմարտով հաղիւ քանի մի ամիս ապրեցայ: Վասն զի Կերմանիոյ մէջ ճամ-բորգութիւնին ալ շատ թանկ է: և Վենիս գա-լէս տաւ Քոպլէնց քնացի: — Թորթոնն լսել էի որ հայրս Քոպլէնց է եղեր, ուստի թէպէտ եկած տեղէս շատ հեռու էր՝ էլի հոն գնացի: հոն հասնիլուս՝ գրանք ի՛ գուռն պտրտելով ըզ-մեզ կը բնարեւի: վերջապէս շատ օրերէն ետս պանդախտ փրանկիացիէ մի լսեցի որ գուր-հօրս և քրորս հետ Վենիս գնացել էք: Ալ ու-րիշ բան չմտածելով՝ շուտով Վենիս եկի, և ա-միսներով պարպող տեղն զմեզ բնտաքի: Այս ժամանակիս ոյժս ալ բարձրովն կարած և ձեռքս եղածն ալ հասնելով ստիպեցայ ձեռացս աշխա-տութեամբն ապրուստս Խարեւոս: Ասով ալ դարձեալ չէի կարող ապրիլ՝ եթէ բռնած խեղճ ու փոքրիկ սենեկիս տանանքիմն՝ ուր չորս տարի

բնակեցայ, վրաս չողորմեր ու ինձ գործ չգտաւ չէր. բայց քանի մի կտոր բան բանեցով ինչ կա. որդ էի վատակել: Միտքս գրի որ գիտցած աս. կաւ մի երաժշտութեամբս պտակ վատակիմ: Բայց ե՛յ տես որ այն գիտցածս ալ բոլորովին մոռցել էի, և ուրիշներու ուսուցանելու համար՝ ես ինքն երկայն ասեմ ուսանելու կորստս էի:

Այլ զձեզ գտնելէն բոլորովին յոյսս կորեւ էի՝ երբ աստի երեք ամիս յաւաթ Աստուծոյ ու զորմութեամբս՝ Մարինէի կոմսին հանգիպեցայ՝ զոր Փորիզ տեսած էի, և զինքն ճանաչելով իւրեն մոտեցայ և Աննթ-Անթ մարքեղին վրայք լուր հարցուցի, իւր տուած պատասխանն՝ շատ արցունք թափել առաւ ինձ, որովհետեւ հօրս մեռելն տանի իմացայ. ինքն ինձ զբուցեց՝ որ մեռնելէն սակաւ մի յառաջ իւր ընտանեօքն Պատքն գնացել էր, սակայն ձեռ վրայք բան մի չկարաց տեսել, բայց կարծեմ թէ գեռ նոյն քաղաքն կը բնակէին ասաց: — Որչափ որ հօրս մահուն վրայ ցաւեցայ՝ սակայն զձեզ գտնելու յոյսս զնաուարախոսեց, կարծեցով թէ այն փոքրիկ քաղաքին մէջ զձեզ աւելի գիւրտաւ պիտի գտնեմ:

Ուստի մնացած սակաւ ստակով ճամբայ ելի, յուսալով որ Աստուած վերջապէս իմ խեղճութեանս կ'ողորմի, և այս անգամ պարտաւ չեմ ելնէր. ամեն իշխաններն ու պանդոկներն քաղեղէն ետե՛մ մասածեցի որ քաղաքին բժիշկներուն երթամ, որովհետեւ հայրս հոն մեռած լինելով հարկաւ 'ի նոցանէ մին կանչուած պիտի լինէր նորա հիւանդութեան ժամանակ. երկու երեք բժիշկներ տեսնելէն ետե՛ վերջապէս բժիշկ Աննթի հանգիպեցայ՝ որ ձեռ վրայ ինձ լուրեր

տուաւ, և ասաց որ գուցէ նորէն վէննա գործեւ էք, և իւր բարեկամներէն միոյն զիս ուղարկեց որ թմիչկ Նայմլէր կ'անուանի: Այս մարդս այնչափ բարի և արդար անձն մի երեցաւ ինձ՝ որ ասանց տարակուսելու իմ ով լինելու նման յոյսանէցի և գլխէս անցածներն պատմեցի, որոց վրայ շատ ցաւ զգալով՝ երկայն ասեմ ձեռ և իմ բարեհաբոյ քրոջս վրայ ինձ հետ խօսեցաւ, և ինձ յոյս և քաջութեամբ ինձ տուաւ. նաեւ կ'ուզէր ինքն առնուլ զիս ձեզ բերել, բայց ես վախցայ որ գուցէ իրաւամբ ինձ դեմ բարեկացած լինելով պիտի շուղէիք զիս ընդունել ու երեսն նայիլ: Ուստի, մայր իմ, քոյ առնեաք միջևորդ ու բարեխօս մի ուղղելով գտնել՝ Աննայի զհիւանդութեան վատահացայ. և բժշկին աւարտարեցի որ մարգու բան մի շնտա, ինչպէս որ խոսասացաւ ալ, և իմանալով թէ Աննա ամեն առաւօտ Արաւորաց ուղին կ'երթայ շրջագայելու՝ շատ օրեր ետեւէ ետեւ ես ալ հոն գնացի Եմիլիոյս հետ միասեղ. և թէպէտ քրոջս երեսին վրայ նկարած կը տեսնէի իր արտին բարութեանն՝ սակայն չէի համարձակէր նորա առջևն ելնելու. այն ատեն միտքս անկաւ որ իմ տան տիկնոջս հետ զաւակ զրկեմ: Այլ անտի յետոյ եղածն գիտէք: չեմա Աստուած որչափ որ ինձ կեանք տայ՝ զձեզ սիրելու և ձեզ ծառայելու համար անցնելով՝ արգելեց պիտի կարող լինիմ փոխարէն առնել այնքան չարեաց զոր գործեցի այն բարեգութ ջրոջս՝ որ իմ յանցանացս չնայելով զիս իր գրկաց մէջ ընկաւաւ, և քան զամենսն պատուական մօրս որոյ՝ սիրոյն ապիրախ, տուածինն միայն հատուցի »:

Կը շարունակուի.

ՏԵ ՄԱՐԷՏԵ

ՆՈՐԱՏԻՊ ՄԱՏԵԱՆՔ

ՀԱՄԱՌՕՏ ԹՈՒԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ

ի պետս ազգային դպրոցաց

ՀԱՄԱՅԵԿԱՅ Վ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԲԱՆԱԼԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ԱՌԱՋՍՐԿԵԱԼ ՕՐԻՆԱԿԱՅ

ՆՈՅՆ ԹՈՒԱՐԱՆՈՒԹԵԱՆ

(Տես տեղեկութիւնը ԲԱՋՄԱՎԻԿՈՍ ԿՈՊՔԻՆ վրայ):